

Adroddiad Briffio Gweithdy 4

Adfywio iaith a llywodraethiant newydd

Paratowyd gan Dr Huw Lewis, Dr Elin Royles a'r Athro Wilson McLeod

Ebrill 2019

**THE UNIVERSITY
of EDINBURGH**

**Arts & Humanities
Research Council**

Gwefan: revitalise.aber.ac.uk

E-bost: revitalise@aber.ac.uk

Twitter: [@_revitalise](https://twitter.com/_revitalise)

Crynodeb gweithredol

- Mae'r papur hwn yn adrodd ar drafodaethau pedwerydd gweithdy prosiect Adfywio a gynhaliwyd yng Nghaerdydd ar 14 a 15 Chwefror 2019. Teitl y gweithdy oedd '**Adfywio iaith a Llywodraethiant Newydd**' a'i nod oedd rhoi cyfle i asesu'n feirniadol rai o'r prif dueddiadau o ran sut y mae ymdrechion cyfoes i adfywio rhagolygon ieithoedd lleiafrifol yn cael eu llywodraethu. Nodir prif gasgliadau'r gweithdy isod.
- **Rôl gynyddol llywodraethau ym maes adfywio iaith (tt. 4-6)** Dros y degawdau diwethaf, mae llywodraethau - llywodraethau is-wladwriaethol fel arfer - wedi dod i'r amlwg fel actorion mwyfwy dylanwadol mewn llawer o ymdrechion i adfywio ieithoedd yn Ewrop. Mae hyn wedi golygu bod adfywio iaith mewn sawl man yn Ewrop wedi symud i ffwrdd o fod yn weithgaredd sydd wedi'i seilio'n bennaf ar y gymuned iaith ei hun sy'n gweithio drwy gyfrwng gwahanol sefydliadau yn y gymdeithas sifil.
- **Y berthynas rhwng llywodraeth a'r gymdeithas sifil wrth adfywio iaith (tt. 6-8).** Gall tensiynau godi rhwng llywodraethau a sefydliadau cymdeithas sifil pan fydd y cyntaf yn ymddangos fel actorion mwyfwy dylanwadol mewn ymdrechion i adfywio iaith. O ganlyniad, mae angen bwrw golwg beirniadol ar y mathau o weithgareddau sy'n gysylltiedig ag adfywio iaith y mae sefydliadau llywodraethol yn y sefyllfa orau i'w gweinyddu, a'r rhai lle mae gweithgarwch gan gymdeithas sifil yn fwy priodol ac effeithiol.
- **Rôl deddfwriaeth a'r llysoedd o ran adfywio iaith (tt. 8-9).** Mae effeithiau deddfwriaeth ar fywiogrwydd iaith yn mynd y tu hwnt i gynnig cadarnhad symbolaidd. Gall deddfwriaeth gyfrannu at gynllunio statws, drwy greu cyfleoedd i ddefnyddio'r iaith mewn amrywiaeth o beuoedd; gall hefyd hwyluso ymdrechion cynllunio caffael drwy warantu mynediad at addysg ieithoedd lleiafrifol. Gall y system llysoedd hefyd gyfrannu at ymdrechion i adfywio iaith mewn ffyrdd pwysig, ond bydd arwyddocâd y llysoedd yn aml yn dibynnu ar natur diwylliannau cyfreithiol a gwleidyddol y wladwriaeth.
- **Comisiynwyr iaith fel actorion newydd mewn ymdrechion i adfywio iaith (t. 10).** Mae gan gomisiynwyr iaith y potensial i weithredu fel ysgogwyr pwysig i ymdrech ehangach i adfywio iaith, er enghraifft drwy ddarparu trosolwg annibynnol ar weithredu polisiâu iaith. Eto i gyd, bydd effeithiolrwydd y swyddi hyn yn dibynnu llawer ar natur y ddeddfwriaeth sy'n eu creu. Ar ôl ei sefydlu, gall rheoli'r berthynas wleidyddol â'r llywodraeth fod yn heriol iawn i'r comisiynydd iaith hefyd.
- **Adfywio iaith fel gweithgaredd aml-lefel (tt.10-12).** Mae actorion ar lefel is-wladwriaethol wedi goruchwyllo'r rhan fwyaf o'r gweithgarwch diweddar ar draws Gorllewin Ewrop i gefnogi ieithoedd rhanbarthol neu leiafrifol. Ac eto, mae cryn arwyddocâd yn perthyn i strwythurau ar lefel y wladwriaeth a strwythurau ar lefel y cyfandir neu ar lefel fyd-eang hefyd. O ganlyniad, mae angen rhoi mwy o sylw i'r symudiad tuag at batrymau llywodraethu aml-lefel wrth geisio deall y ddeinameg wleidyddol sy'n sail i ddatblygu ymyriadau polisi sy'n ymwneud ag ieithoedd rhanbarthol neu leiafrifol.
- **Arwyddocâd y lefel uwch-wladwriaethol ar gyfer ymdrechion i adfywio iaith (tt 12-13).** Ceir tystiolaeth sy'n nodi y gall gweithgarwch adfywio iaith sy'n cael ei gynnal ar lefel Ewropeaidd, effeithio mewn ffyrdd pwysig ar waith a wneir gan actorion ar lefelau is. Gall hyn gynnwys manteision ymarferol sy'n deillio o rannu arferion gorau drwy wahanol fathau o rwydweithiau ieithoedd lleiafrifol. Gall manteision posibl hefyd fod yn rhai cysyniadol eu natur gan y gallai aelodau o gymuned iaith leiafrifol gael cynnig cyfle i godi uwchlaw normau disgrysiol hirsefydlog

Adfywio: Adroddiad Briffio Gweithdy 4

sy'n gysylltiedig â chyd-destun penodol eu gwladwriaeth, ac i fod yn agored i syniadau newydd, termau neu gysyniadau y gellir eu defnyddio i gyfleu eu safbwynt a'u nodau mewn modd newydd.